

Федоренко Л.Р.

ORCID: 0009-0007-3082-3939

В УКРАЇНІ ЧИ НА УКРАЇНІ: ВЕЛИКОРОСІЙСЬКИЙ ШОВІНІЗМ У ЛІНГВІСТИЧНОМУ ВИМІРІ

Анотація. Статтю присвячено аналізу використання російською політико-ідеологічною системою лінгвістики як інструменту інформаційно-психологічної агресії проти України. Війна, яку розв'язала Російська Федерація, є кульмінацією довготривалих агресивних дій на різних фронтах: ідеологічному, економічному, культурному, мовному тощо. Нинішні господарі кремля намагаються усіма можливими засобами повернути повний контроль над Україною, використовуючи досвід попередніх політичних режимів. У статті досліджується одне з визначень шовінізму як пригноблення так званих "малих народів" на внутрішньодержавних та міждержавних рівнях, що набуває форм політичного гноблення і мовної асиміляції. Стверджується, що кремлівські ідеологи завжди використовували найменшу можливість для приниження самосвідомості українців, у тому числі й за допомогою різних псевдонаукових теорій. Розглянуто один із прикладів зазначеного – створення російськими філологами штучного винятку із правила написання прийменників "в" і "на" з адміністративно-географічними назвами, який стосується виключно топоніму "Україна". Всупереч лінгвістичним нормам російської мови, зі знахідним і місцевим відмінками росіяни вживають "на Україні". Відповідно проаналізовано висновки радянських лінгвістів Д. Розенталя і К. Билінського, а також сучасних російських науковців-географів та їхню теорію геоконцепту, що, по суті, зводиться до одного твердження: такий варіант склався історично і підтримується висловом "на окраїні". У статті аналізується праця українського мовознавця І. Огієнка, який пояснював, що вислів "в Україні" позиціонує її як окрему державу. І після розпаду СРСР певний час в офіційних документах Російської Федерації вживали логічну норму "в Україні", проте після зміни курсу кремля на відновлення свого панівного впливу на колишні радянські республіки, повернулися до попереднього варіанту. Розглянуті у статті джерела вказують, що політико-ідеологічна система має визначальний вплив на російську

наукову лінгвістичну школу і використовує її як нелетальну зброю проти України.

Ключові слова: мовна асиміляція, лінгвоцид, самосвідомість, національна ідентичність, топонім, концептуальна картина світу, інформаційно-психологічна агресія.

Інформація про автора: Федоренко Леся Романівна – аспірант кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики; Центр стратегічних комунікацій; Науково-навчальний інститут інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій; Національна академія Служби безпеки України.

Електронна адреса: lesyafedorenko@gmail.com

Lesia R. Fedorenko

ORCID: 0009-0007-3082-3939

IN UKRAINE OR ON UKRAINE: THE GREAT RUSSIAN CHAUVINISM FROM THE LINGUISTIC PERSPECTIVE

Abstract. This article is determined to analyze the way Russian political and ideological system is using linguistics in the means of its informational and psychological aggression against Ukraine. The war launched by Russian Federation has become the culmination of its prolonged aggressive actions on many fronts: ideological, economical, cultural, linguistic and so on. Current cremlin hosts are trying to regain full control over Ukraine in every imaginable way, drawing on the previous political regimes' experience. This article investigates one of the definitions of chauvinism as harassment of so-called "small nations" on the domestic and international levels that is shaping into political oppression and assimilation of languages. Have it that cremlin ideologues have always exploited any opportunity to diminish Ukrainians' self-consciousness, in particular by means of different quasi-scientific theories. Here we explored one example of the forementioned such as the creation of fake exception to the rule of spelling of prepositions "in" and "on" with administrative geographical names by Russian philologers that only applied to place-name "Ukraine". In contradiction to linguistic norms of Russian language Russians use "on Ukraine" in accusative and locative cases. We respectively analyzed arguments of Soviet linguists D. Rozental and K. Bilinskyy, and also modern Russian geographers and their theory of geo concept that basically comes to one statement: such version has been made up through history and is backed up by the expression "on the outskirts". The Ukrainian linguist I. Ohiyenko's work, in which he explained that the expression "in Ukraine" positioned it as a separate state, is mentioned in the article. After the

collapse of the Soviet Union the logical norm "in Ukraine" was being used in the official documents of Russian Federation for a while, but after the Kremlin tacked its course to re-establish its dominance over the former Soviet republics, they returned to the previous version. The sources that have been studied in the article point out that the political and ideological system is of a paramount importance for Russian linguistic science and is using it as a non-lethal weapon against Ukraine.

Keywords: *assimilation of language, linguicide, self-consciousness, national identity, place-name, conceptual world view, informational and psychological aggression.*

Information about the author: *Fedorenko Lesia Romanivna – postgraduate student of Department of Strategic Communications and Applied Linguistics; Strategic Communications Center; Educational and Research Institute for Information Security and Strategic Communication; National Academy of the Security Service of Ukraine.*

E-mail: *lesyafedorenko@gmail.com*

Агресія Росії щодо України має давню історію і традиційні інструменти, які не змінюються, а лише трансформуються відповідно до конкретного суспільно-політичного контексту. Мета зусиль агресора залишається де-факто незмінною – зробити український народ частиною своєї імперії шляхом, серед іншого, стирання нашої інституційної та історичної пам'яті, національної ідентичності.

Перелік способів досягнення цієї мети дуже різноплановий – від фізичного винищення (репресії, голод) до морально-психологічного (заликування, заборони, асиміляція тощо). У цій загарбницькій політиці Росія завжди вибирає особливі мішені в концептуальній картині світу народу, одна з них – мова, найважливіша семіотична система, що забезпечує знаковий код того чи іншого народу.

Як одне з аргументованих вважаємо визначення *шовінізму*, запропоноване авторами та упорядниками Енциклопедії історії України, – "агресивна форма націоналізму, яка вирізняється гіперболізованим, войовничим патріотизмом у поєднанні з авторитаризмом і пропагандою ідей національної винятковості держави або нації в суспільно-політичній думці та масовій свідомості... Це пригноблення так званих "малих народів" на внутрішньодержавних та міждержавних рівнях, яке також набуває і форм політичного гноблення та мовної асиміляції" [6, с. 651].

У випадку політичної та ідеологічної експансії Росії стосовно України, мовну асиміляцію сміливо називають лінгвоцидом [10, с. 8]. Є багато прикладів лінгвоциду, вчиненого представниками російської влади по відношенню до української мови як в часи імперії Романових, так і в радянський період. Від фізичного винищення українських мовознавців та, відповідно, їхніх напрацювань, до створення максимально наближених до російської мови правил, термінології, словників.

Таке втручання держави у внутрішні закони розвитку мови відзначав Ю. Шевельов:

"Ні поляки, ні румуни, ні чехи до цього не вдавалися, як не вдавалася царська адміністрація дореволюційної Росії. Вони всі обмежувалися на заходах зовнішнього тиску: забороняли вживати української мови прилюдно, цілковито або частково; накидали державну мову через освітню систему; зваблювали українців своєю культурою й можливістю кар'єри; переселяли їх на неукраїнські території, а українські землі заселяли членами панівної нації тощо. Поруч цих "клясичних" метод радянська система встановлює контроль над структурою української мови: забороняє певні слова, синтаксичні конструкції, граматичні форми, правописні й орфоепічні правила, а натомість пропагує інші, ближчі до російських або й живцем перенесені з російської мови" [22, с.173].

Яскравим свідченням описаної Ю. Шевельовим ситуації став російсько-український словник, виданий у 1948 році і побудований за принципом калькування російської лексики. Упорядники в передмові пафосно звітували про "очищення" української мови: "украинский народ под руководством Коммунистической партии разгромил подлые, враждебные происки буржуазных националистов, направленные на разрыв дружбы и братства народов СССР, и очистил свой язык от националистических искажений". Поруч із тим стверджувалося, що українська літературна мова зазнала "всебічного благотворного впливу великої російської мови" [12].

Кремлівські ідеологи, усвідомлюючи значення того, що українці мають свою власну багату культуру, традиції й мову,

використовували (і використовують дотепер) будь-яку можливість для пониження самосвідомості українців.

Напевно саме тому російські філологи як у минулому, так і тепер, всупереч своїм же власним лінгвістичним нормам, використовують єдиний штучно створений виняток із правила написання прийменників "в" і "на" з адміністративно-географічними назвами. Відповідно до правопису російської мови, росіяни використовують форми "*в Молдову*", "*в Німеччину*", "*в США*", "*в Аргентину*", "*в Польщу та в Угорщину*" і лише в єдиному варіанті – "на Україну". Аналогічний прийменник використовується в російській мові на позначення руху всередині цієї держави – "на Забайкалля", "на Заполяр'я" тощо.

І саме такою нормою – "на Україну" – користуються (за винятком деякого часу в 1990-х роках) росіяни не лише в побуті, але й у офіційних державних документах, засобах масової інформації, тощо. Привести цю норму у відповідність до загального правила ніхто з російських мовознавців так і не спромігся, імовірно не ризикуючи ставити під сумнів авторитет радянського лінгвіста Д. Розенталя.

Як стверджують самі ж російські науковці, Д. Розенталь не був академічним спеціалістом із лінгвістики російської мови. Навіть ступінь кандидата педагогічних наук він отримав за підручник мови італійської. Тим не менше, багаторічного викладача вищої школи НКВС вважають одним із основних розробників правил сучасного російського правопису. Саме в його "Довіднику з правопису і стилістики", а потім і у виданій у співавторстві з К. Білінським у 1967 році книзі "Літературне редагування", пояснюється правопис прийменників "в" і "на" з географічними назвами.

Відповідно до описаних Д. Розенталем правил виглядає все логічно – "вживання прийменника "в" у просторовому значенні пов'язано з уявленням про обмежений простір, при відсутності цього значення вживається прийменник "на"... З адміністративно-географічними назвами вживається прийменник "в" зі знахідним і місцевим відмінками, наприклад:

.....

в місто / місті, в Білорусію / Білорусії, в Закавказзі" [1]. І тільки один-єдиний виняток із цього правила подає Д. Розенталь разом із К. Билінським – звісно ж, щодо України.

Пояснюють причину цього винятку досить неоковирно з наукової точки зору, мовляв, так склалося історично. Буцімто українська мова сама так вплинула на цю форму вживання і прикладом подають використання назв частин України, доповнюючи по суті великоімперським ствердженням, що Україна – всього лише окраїна: "Сполучення на Україну/Україні виникло під впливом української мови (пор. на Полтавщину / Полтавщині, на Чернігівщину / Чернігівщині) і підтримується висловом "на окраїні"" [11].

Водночас, звертає на себе увагу те, що зі словосполученням "республіка Україна" як позначенням складової тодішнього СРСР, вживали прийменник "в" відповідно до загального правила.

Так для чого ж було робити виняток для одного-єдиного слова? Припускаємо, що це був один з інструментів, які використовував кремль у масштабних зусиллях підкорити собі український народ і повністю русифікувати його не тільки в мовному плані, а й у ментальному, стерти його національну ідентичність.

Довідник Д. Розенталя й К. Билінського вийшов друком через сім років після останнього бою УПА, в час покоління "шістдесятників". Найбільш непокірних противників радянського тоталітарного режиму ув'язнювали, фізично знищували, а з решти українців намагалися сформувати т. зв. "homo sovieticus" – покірну радянську людину, для якої жодної поза радянськими стандартами й лекалами України не існує. Іншими словами – Україна, це не держава із власними кордонами та народом-сувереном, а всього лише окраїна.

У 1991 році Україна внаслідок розпаду Радянського Союзу стала незалежною державою, визнаною міжнародною спільнотою і зі всіма відповідними атрибутами – державними символами, державною мовою і, звісно ж, чітко визначеними й визнаними кордонами. Здавалося б, якраз прийшов час

виправити безпідставну лінгвістичну помилку і забрати невинуватений виняток з правила.

Заради справедливості варто зазначити, що на початку 1990-х років, коли РФ формувалася як відмінна від радянського й імперського минулого держава, її очільники відреагували на звернення українського уряду щодо вживання словосполучення "в Україні". Зокрема, у текстах двох указів Президента РФ Б. Єльцина про призначення у 1992 році Л. Смолякова [17] і у 1999 році І. Абоімова [18] Надзвичайними і Повноважними послами в нашій державі було вказано саме "в Україні". Більше того, такий же указ, але вже підписаний В. Путіним у 2001 році стосовно В. Черномирдіна [19] також містив словосполучення "в Україні". А от в указі про призначення наступного посла – М. Зурабова – у 2009 році, підписаному Президентом РФ Д. Медведевим, знову містилося традиційне "на Україні", що сприймається як прояв зневаги [20].

У цьому ж 2009 році редактор київської газети "Правдошукач" звернувся до Інституту російської мови ім. В. Виноградова Російської Академії Наук із проханням роз'яснити, як правильно писати – "в" чи "на" Україні, навівши як приклад Указ про призначення В. Черномирдіна.

Відповідь російських науковців була, так би мовити, зверхньо-поблажливою: варіант "в Україні" – це нововведення "виключно за політичними мотивами" у мовній практиці. Водночас наголосили, що, за висловом академіка В. Костомарова "доводиться миритися і з найнаївнішим політичним і національним мисленням: є речі вищі за недоторкану чистоту літературно-мовного канона". Саме тому, стверджували у своїй відповіді російські науковці, в офіційних документах, які стосуються взаємовідносин двох держав, часто використовуються словосполучення "в Україну" та "з України" [21].

Варто зазначити, що зміна практики такого слововживання в офіційних документах Росії збігає із початком підготовки кремля до гібридної війни проти України. Саме того 2009 року активісти організації "Донецька республіка", створеної у 2005-му після Помаранчевої революції (заборонена в нашій

країні у 2007 р.⁸), оголосили, що Донбас і Херсонська область є "незалежною суверенною російською федеративною державою" [3]. А проросійськи орієнтовані політичні сили готувалися до чергових Президентських виборів в Україні, намагаючись здобути реванш за "програну у 2004 році Україну". Що, зрештою, вдалося частково досягти завдяки обранню главою держави В. Януковича та впровадженню в його оточення агентів впливу кремля.

Зауважмо, що протягом останніх двох десятиліть Росія агресивно просуває за межі держави свій концепт "російський світ" ("русский мир"), який став частиною її зовнішньополітичної доктрини. І до цього процесу комплексно долучилися російські науковці, які продукують різноманітні теорії, аби виправдати великоімперську ідеологію кремля.

Відтак до дискусії стосовно вживання "в" чи "на" Україні, підключилися географи, оскільки лінгвісти свої нечисленні аргументи, схоже, вже вичерпали. Тож для пояснень такого винятку у правописі адміністративно-географічних назв використовують поняття геоконцепту. Зокрема, В. Калущков пояснює, що геоконцепт – це будь-яке знакове для певного суспільства місце, яке має певний стійкий образ. Його словесна формула виглядає так: "образ + топонім + територія". Цей російський науковець наголошує, що геоконцепт – це надтопонім і від "звичайного" топоніма відрізняється тим, що його мовне значення відходить на другий план, а на перший виходить зв'язок із місцем та певним культурним середовищем [7, с. 80].

Тож, виходячи із цього, прихильник згаданої теорії намагається довести, що вислів "на Україні" має не просто мовне, а й "глибоке історичне та культурно-географічне коріння, яке відбиває фронтально-пограничну сутність української культури" [7, с.79]. Він звертається до "Толкового словаря живого великорусского языка" В. Даля, в якому справді йдеться, що "украинный, украиный – крайний, у краю, на краю чего-либо находящийся; дальний, пограничный, порубежный, что на

⁸ "Донецька республіка" сконала. *Права людини в Україні*. 14.11.2007. URL: <https://khp.org/1195047033>

крайних пределах государства" [12, с. 989]. Але ж В. Даль до цього пояснення подає інші приклади: "сибирские города встарь зывались украинными", "а город Соловецкой место украинное", "латины взяша украины несколько псковских сел", "даже до украины нашей молдавской". Проте, такі зауваги класика російської мови залишаються поза увагою. Натомість прихильник геоконцептуального підходу В. Калуцков наголошує, що в російській мові прикордонне становище відображається вживанням прийменника "на" і у зв'язку із цим назви регіонів, які були чи є кордоном російської держави і донині, вживаються з прийменником "на". Це підкреслює їх колишню чи теперішню прикордонність: на Уралі, на Алтаї, на Камчатці, на Далекому Сході. А Україна в цьому ряду не відноситься до винятків, каже він [7, с. 81]. Проте, якщо послідовно іти за цією логікою, то потрібно писати, наприклад, "на Білорусі", "на Польщі", "на Фінляндії", адже історично вони колись також певний час були прикордонними територіями Російської імперії. В той же час, В. Калуцков не відкидає існування форми "в Україні", але називає її елементом "українського діалекту російської мови", важливим для жителів сучасної України [7, с. 79].

Приймення України в лінгвістичному сенсі російські науковці намагаються винести за межі обох держав. До прикладу, у 2021 р. в журналі "Филологические науки" з'явилася стаття "Роль прийменників "на" і "в" у російській лінгвістиці", автором якої став завідувач кафедри російської і слов'янських мов Дакарського державного університету (Сенегал, Африка) У. Талл, у минулому випускник Воронежського держуніверситету.

У своєму дослідженні У. Талл наголошує, що якщо до складу назв республік і областей не входить загальна назва, то потрібно вживати прийменник "в". Серед прикладів сенегальський лінгвіст називає "в Литві", "в Латвії", "в Заполяр'ї", "в Поліссі" та, зауважмо, "в Донбасі". І одразу ж наголошує, що виняток становить іменник Україна, з яким вживають прийменник "на". Причому науковець без будь-якого логічного пояснення вказує, що значення "на" у цьому випадку "нічим не відрізняється від значення прийменника "в" при інших іменниках цієї групи" [14, с. 56].

Російські сучасні лінгвісти насправді свідомо маніпулюють, коли стверджують, що норма "на Україні" склалася історично. Адже у XVIII-XIX століттях у російській мові широко використовувалося словосполучення "в Україні" і це чітко відображено у творах класиків: *"И перенес войну в Украину"* (А. Пушкін "Полтава") [9, с.209], *"Порядку нет в Украине: полковники и есаулы грызутся, как собаки, между собою"* (М. Гоголь "Страшная месть") [4, с. 266], *"Багратион долго не присоединяется (хотя в этом главная цель всех начальствующих лиц) потому, что ему кажется, что он на этом марше ставит в опасность свою армию и что выгоднее всего для него отступить левее и южнее, беспокоя с фланга тыла неприятеля и комплектуя свою армию в Украине"* (Л. Толстой "Война и мир") [16, с.106].

Серед фахівців українських науково-лінгвістичних шкіл гострих дискусій щодо цієї мовної ситуації не виникало. Хоча були нечисленні пояснення стосовно некоректності твердження російських колег. Першим, хто обґрунтував і послідовно відстоював необхідність вживати з топонімом "Україна" прийменник "в", був мовознавець, педагог, колишній міністр освіти УНР Іван Огієнко. Ще у 30-х роках XX століття він наголошував, що, відповідно до Третього Універсалу Центральної Ради, Українська Народна Республіка стала самостійною державою, а отже, необхідно змінювати й мовну традицію:

"Коли ми говоримо "на Україні", то це значить, що ми Україну вважаємо частиною якоїсь іншої держави, в якій склад вона входить несамоїтною; і навпаки, говорячи "в Україні", мислимо Україну незалежною правовою цілістю, окремою державою, бо такою вона була, і такою вона стала правно з 1918 року... Не забуваймо, що мова росте разом з народом і сильно відбиває в собі його історичну долю!" [8, с. 221].

Також І. Огієнко звертав увагу на те, як радянська влада впливала на цей процес: "советська влада в Україні дала наказ в жодному разі не вживати форми "в Україні", а вживати тільки "на Україні". І форма "в Україні" зникла з літератури – запанувала етнографічна форма "на Україні"!" [8, с. 227].

Тим часом, майже через вісімдесят років, інший міністр освіти України, історик за фахом, Д. Табачник вирішив і собі висловитися з приводу дискусії щодо використання "в Україні/на Україні". Під час форуму європейських та азіатських медіа, який щорічно організовувало російське інформаційне агентство "РИА Новости", а в грудні 2010 р. проводило чергове зібрання в Києві, він заявив, що "однаково коректно говорити "в Україні" і "на Україні". Кому як подобається" [13].

А вже наступного року в інтерв'ю іншому російському медіа – радіостанції "Эхо Москвы" заявив, що "усталену стилістичну форму "на Україні" має бути збережено" [2].

Зрештою, суголосність позиції міністра часів президентства В. Януковича лінгвополітичній російській позиції не є дивною – Д. Табачник є яскраво вираженим агентом російського впливу, який із 2014 року переховується на території тимчасово окупованого Криму та є фігурантом кримінального провадження про державну зраду⁹.

Відтак його дії за час перебування на посаді – скасування державного іспиту з української мови у ВНЗ, висловлювання про українську як "непотрібну мову", стрімке нарощування накладу російськомовних підручників, намагання штучно збільшити сферу вжитку в Україні російської мови – можна оцінювати як у межах наративу про великоімперський шовінізм, так і в межах свідомого перенесення до України сповідуваної російською владою політики, а також відповідних їй наукових теорій російських вчених.

Якщо ж припустити, що російські лінгвісти не є політично заангажованими, а справді відстоюють "недоторканну чистоту літературно-мовного канона" (за В. Костомаровим), то в такому випадку ця їхня, так би мовити, наукова впертість є свідченням "застою" російської філологічної науки і небажання розвивати її відповідно до викликів часу.

⁹ СБУ повідомила про підозру у державній зradі ексміністра освіти часів януковича. *Служба безпеки України*. 23.11.2023. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-povidomyla-pro-pidozru-u-derzhavnii-zradi-eksministru-osvity-chasiv-yanukovycha>

Адже маємо й інші приклади реакції на зміни запитів щодо мовної ситуації. Зокрема, показовим стало рішення польських лінгвістів. Прийменник "на" із назвами деяких країн – прямих і непрямих сусідів Польщі – вживається у польській мові здавна, ще коли державні кордони були відмінними від нинішніх. Це стосується не лише України, а й Литви, Латвії, Білорусі, Словаччини, Угорщини (проте "в республіці Білорусь", "в республіці Литві"). Попри те, польські науковці взяли до уваги "особливу ситуацію та особливі почуття" українців у ставленні до своєї держави. У липні 2022 року Рада польської мови рекомендувала в публічній сфері – офіційних документах, у засобах масової інформації, тощо і в контекстах, коли слово "Україна" можна замінити виразом "Українська держава" – вживати виключно конструкцію "в Україні"¹⁰ [24].

Як бачимо, той незначний поступ у питанні лінгвістичної справедливості й мовного обґрунтування державності України, який спостерігався в Росії у 90-х роках минулого століття, тривав недовго. Як припускає експерт Президент РФ Путіна А. Ілларіонов, зсув вживання "в Україні" до радянського "на Україні" протягом 2005-2008 років може бути відображенням інформаційного впливу на російське суспільство політично мотивованої позиції тодішньої російської влади, яка не змогла змиритися із існуванням самостійної Української держави, підкріпленим подіями Помаранчевої революції. Це така собі лінгвістична відмова від визнання незалежності України [5]. Змін

¹⁰ Rada Języka Polskiego zachęca do szerokiego stosowania składni w *Ukrainie* i *do Ukrainy* i nie uznaje składni z *na* za jedyną poprawną (jak można przeczytać w drukowanych wydawnictwach poprawnościowych). Przyimki *w* oraz *do* są zalecane szczególnie w języku publicznym (urzędowym, prasowym) i w tych kontekstach, w których moglibyśmy zastąpić słowo *Ukraina* wyrażeniem *państwo ukraińskie*. Piszmy więc *wizyta prezydenta w Ukrainie*, a nie *na Ukrainie*. Lepiej pisać o wojnie *w Ukrainie* niż *na Ukrainie*, choć druga wersja też nie jest niepoprawna. Podsumowując – choć oba typy połączeń (zarówno *do Ukrainy* / *w Ukrainie*, jak i *na Ukrainę* / *na Ukrainie*) są poprawne, to zachęcamy, by posługiwać się (szczególnie w tekstach oficjalnych) konstrukcjami pierwszego typu.

у головних владних кабінетах кремля не відбувалося вже понад два десятиліття, а отже курс на політичне, культурне, мовне і, врешті-решт, територіальне поглинання України залишається одним із пріоритетів керівництва РФ. Логічним апофеозом чого стало повномасштабне вторгнення в Україну у лютому 2022-го після восьми років війни на сході нашої держави.

Таким чином, приходимо до висновку, що нинішня російська політико-ідеологічна система, продовжуючи досвід попередніх історичних режимів Росії, активно використовує лінгвістику як інструмент інформаційно-психологічної агресії проти України. Аналіз російського лінгвістичного поля під таким кутом дозволяє вчасно помічати зміни ідеологічного вектора противника та певною мірою передбачати інші агресивні дії, які становлять загрозу державності України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Былинский К.И., Розенталь Д.Э. Литературное редактирование. Москва, 2011. 400 с.
2. Варианты "в Украине" и "на Украине" одинаково корректны – Табачник. [Електр. ресурс]. URL: <https://ria.ru/20101209/306505752.html> (дата звернення: 02.10.2023).
3. В Донецке объявили о независимости. [Електр. ресурс]. URL: <https://dni.ru/society/2009/2/10/159114.html> (дата звернення: 02.10.2023).
4. Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений в 14 томах. Москва : Издательство Академии наук СССР, 1940. Том 1. 556 с.
5. Екс-радник Путіна пояснює, чому треба говорити "в Україні". [Електр. ресурс]. URL: <https://www.unian.ua/politics/298103-eks-radnik-putina-rozasnyue-chomu-treba-govoriti-v-ukrajini.html> (дата звернення: 02.10.2023).
6. Енциклопедія історії України: Т. 10. Т – Я / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2013. 784 с.
7. Калущков В.Н. На Украине в Украине: взгляд культургеографа. *Вестник Московского университета. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2017. № 3. С.79 – 88
8. Огієнко І. (митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд., авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2010. 436 с.
9. Пушкин А.С. Собрание сочинений в десяти томах. Ленинград : Наука, 1977. Т. 4. 449 с.

10. Радевич-Винницький Я. Лігвоцид як форма геноциду. Київ : Українська видавнича спілка ім. Ю. Липи, 2011. 78 с.

11. Розенталь Д.Э. Справочник по правописанию и стилистике. [Електр. ресурс]. 2023. URL: http://rosental-book.ru/styli_xlv.html#sect199 (дата звернення: 02.10.2023).

12. Російсько-український словник / головний редактор М.Я. Калинович, члени редколегії: Л.А. Булаховський, М.Т. Рильський. Москва: Державне видавництво іншомовних і національних словників, 1948. 800 с.

13. Табачник пояснив росіянам, чому говорити "на Україні" правильно. [Електр. ресурс]. URL: <https://gazeta.ua/articles/politics/tabachnik-poyasniv-rosiyanam-chomu-govoriti-na-ukrayini-pravilno/400264> (дата звернення: 02.10.2023).

14. Талл У. Роль предлогов "на" и "в" в русской лингвистике. *East European Scientific Journal*. Т. 4. №12 (76). 2021. С. 55-58.

15. Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля: [в 4 т.]. 3-е изд., испр. и знач. доп., изд. под ред. [и с предисл.] проф. И.А. Бодуэна-де-Куртенэ. Санкт-Петербург; Москва : т-во М. О. Вольф, 1903-1911. Т. 4. URL: <https://www.prilib.ru/item/457657> (дата звернення: 02.10.2023).

16. Толстой Л.Н. Война и мир. Харьков: Прапор, 1980. Т. 3-4. 767 с.

17. Указ Президента Российской Федерации "О назначении Смолякова Л.Я. Чрезвычайным и Полномочным Послом Российской Федерации в Украине" № 140 від 14.02.1992. URL: https://yeltsin.ru/uploads/upload/2015/06/12/up-1992_0140.pdf (дата звернення: 02.10.2023).

18. Указ Президента Российской Федерации "О назначении Абоимова И.П. Чрезвычайным и Полномочным Послом Российской Федерации в Украине" № 1007 від 06.08.1999. URL: <https://yeltsin.ru/uploads/upload/2015/06/12/1007.pdf> (дата звернення: 02.10.2023).

19. Указ Президента Российской Федерации "О назначении Черномырдина В.С. Чрезвычайным и Полномочным Послом Российской Федерации в Украине" № 573 від 06.08.1999. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/16932> (дата звернення: 02.10.2023).

20. Указ Президента Российской Федерации "О назначении Зурабова В.С. Чрезвычайным и Полномочным Послом Российской Федерации в Украине" № 937 від 05.08.2009. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/29748> (дата звернення: 02.10.2023).

21. Черных А. Институт русского языка признал, что говорить "в Украине" – грамотно! [Електр. ресурс]. URL: <https://blog.liga.net/user/achernih/article/3187> (дата звернення: 02.10.2023).

22. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): стан і статус / авт. вступ. сл. Л. Масенко. Чернівці: Рута, 1998. 207 с.

23. Opinia Rady Języka Polskiego w sprawie wyrażen "w Ukrainie" / "do Ukrainy" i "na Ukrainie" / "na Ukrainę". [Електр. ресурс]. URL:

<https://rjp.pan.pl/?view=article&id=2099:opinia-rady-jezyka-polskiego-w-sprawie-wyrazen-w-ukrainie-do-ukrainy-i-na-ukrainie-na-ukraine&catid=98>
(дата звернення: 02.10.2023).

REFERENCES

1. Bylinsky, K. & Rozental', D. (2011). *Literary editing: textbook. allowance* [Literaturnoye redaktirovaniye : ucheb. posobiye / K.I. Bylinskiy, D.E. Rozental']. Moskva. URL: https://libr.link/literaturovedenie_1041/110-sinonimika-predlogov-52412.html (last access: 02.10.2023) [in Russian].
2. *The options "in Ukraine" and "on Ukraine" are equally correct – Tabachnik* (2010). [Varianty "v Ukraine", i "na Ukraine" odinakovo korrektny – Tabachnik]. URL: <https://ria.ru/20101209/306505752.html> (last access: 02.10.2023) [in Russian].
3. *Independence was declared in Donetsk*. (2009). [V Donetske ob'yavili o nezavisimosti]. DNI.ru. URL: <https://dni.ru/society/2009/2/10/159114.html> (last access: 02.10.2023) [in Russian].
4. Gogol N. (1940) *Complete works in 14 volumes*. [Polnoye sobraniye sochineniy v 14 tomakh]. Moskva: Izdatel'stvo Akademii nauk SSSR [in Russian].
5. *Putin's ex-advisor explains why it is necessary to speak "in Ukraine"*. (2009). [Eks-radnyk Putina poyasnyuye, chomu treba hovoryty "v Ukrayini"]. URL: <https://www.unian.ua/politics/298103-eks-radnik-putina-poyasnyue-chomu-treba-govoriti-v-ukrajini.html> [in Ukrainian].
6. *Encyclopedia of the history of Ukraine* (2013). [Entsyklopediya istoriyi Ukrayiny: T. 10. T – YA / Redkol.: V. A. Smoliiy (holova) ta in. NAN Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny]. Kyiv: "Naukova dumka" [in Ukrainian].
7. Kalutskov, V. (2017). In Ukraine in Ukraine: the view of a cultural geographer. *Bulletin of Moscow University. Ser. 19. Linguistics and intercultural communication*, 3, 79-88. [in Russian].
8. Ohienko, Ivan (Metropolitan Hilarion) (2010). *Native language* [Ridna mova / Uporyad., avt. peredmovy ta komentariv M.S. Tymoshyk]. Kyiv : Nasha kul'tura i nauka [in Ukrainian].
9. Pushkin, A. (1977). *Collected works in ten volumes* [Sobraniye sochineniy v desyati tomakh]. Leningrad: Nauka [in Russian].
10. Radevich-Vynnytskyi, J. (2011). *Ligvocide as a form of genocide* [Lihvotsyd yak forma henotsydu]. Kyiv: Ukrayins'ka vydavnycha spilka im. Yu. Lypy [in Ukrainian].
11. Rosenthal, D. (2023). *Handbook of spelling and style* [Spravochnik po pravopysaniyu i stilistike]. URL: http://rosental-book.ru/styli_xlv.html#sect199 (last access: 02.10.2023) [in Russian].
12. *Russian-Ukrainian dictionary* (1948). [Rosiys'ko-ukrayins'kyi slovnyk / holovnyy redaktor M.YA. Kalynovych, chleny redkolehiyi:

L.A. Bulakhovs'kyy, M.T. Ryl's'kyy]. Moskva: Derzhavne vydavnytstvo inshomovnykh i natsional'nykh slovnykiv [in Ukrainian; in Russian].

13. *Tabachnyk explained to the Russians why it is correct to say "in Ukraine"* (2011). [Tabachnyk poyasnyv rosiyanam, chomu hovoryty "na Ukraini" pravyl'no]. URL: <https://gazeta.ua/articles/politics/tabachnik-poyasniv-rosiyanam-chomu-govoriti-na-ukrayini-pravilno/400264> (last access: 02.10.2023) [in Ukrainian].

14. Tull, Oussein (2021). The role of the prepositions "na" and "in" in Russian linguistics. *East European Scientific Journal*, 12 (76), 55-58. <https://doi.org/10.31618/ESSA.2782-1994.2021.4.76.221> [in Russian].

15. *Explanatory Dictionary of the Living Great Russian Language by Vladimir Dahl* (1903-1911). [Tolkovyvy slovar' zhivogo velikorusskogo yazyka Vladimira Dalya : [v 4 t.]. 3-ye izd., ispr. i znach. dop., izd. pod red. [i s predisl.] prof. I.A. Boduena-de-Kurtene]. Sankt-Peterburg; Moskva: t-vo M. O. Vol'f [in Russian].

16. Tolstoy, L. (1980). *War and Peace* [Voyna i mir]. Khar'kov: Prapor [in Russian].

17. *Decree of the President of the Russian Federation No. 140 "On the appointment of Smolyakov L.Ya. Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Russian Federation to Ukraine.* (14.02.1992). [Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 140 "O naznachenii Smolyakova L.YA. Chrezvychaynym i Polnomochnym Poslom Rossiyskoy Federatsii v Ukraine]. URL: https://yeltsin.ru/uploads/upload/2015/06/12/up-1992_0140.pdf (last access: 02.10.2023) [in Russian].

18. *Decree of the President of the Russian Federation No. 1007 "On the appointment of Aboimov I.P. Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Russian Federation to Ukraine* (06.08.1999). [Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 1007 "O naznachenii Aboimova I.P. Chrezvychaynym i Polnomochnym Poslom Rossiyskoy Federatsii v Ukraine]. URL: <https://yeltsin.ru/uploads/upload/2015/06/12/1007.pdf> (last access: 02.10.2023) [in Russian].

19. *Decree of the President of the Russian Federation No. 573 "On the appointment of V.S. Chernomyrdin Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Russian Federation to Ukraine* (21.05.2001). [Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 573 "O naznachenii Chernomyrdina V.S. Chrezvychaynym i Polnomochnym Poslom Rossiyskoy Federatsii v Ukraine]. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/16932> (last access: 02.10.2023) [in Russian].

20. *Decree of the President of the Russian Federation No. 937 "On the appointment of Zurabov V.S. Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Russian Federation to Ukraine* (05.08.2009). [Ukaz Prezidenta Rossiyskoy Federatsii № 937 "O naznachenii Zurabova V.S. Chrezvychaynym i Polnomochnym Poslom Rossiyskoy Federatsii v Ukraine]. URL: <http://www.kremlin.ru/acts/bank/29748> (last access: 02.10.2023) [in Russian].

21. Chernykh A. (21.10.2009). *The Russian Language Institute recognized that it is correct to say "in Ukraine"* [Institut russkogo jazyka priznal, chto govorit' "v Ukraine" – gramotno!]. URL : <https://blog.liga.net/user/achernih/article/3187> [in Russian]

22. Shevelyov, Yury (1998). *The Ukrainian language in the first half of the twentieth century (1900-1941): state and status* [Ukrayins'ka mova v pershiy polovyni dvadtsyatoho stolittya (1900-1941): stan i status / avt. vstup. sl. L. Masenko]. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].

23. *Opinion of the Polish Language Council on the expressions "in Ukraine" / "to Ukraine" and "on Ukraine" / "to Ukraine"* (2022). [Opinia Rady Jenzyka Pol'skiego w sprawie wyrazhen' "w Ukrainie" / "do Ukrainy" i "na Ukrainie" / "na Ukrainę"]. Rada Języka Polskiego. URL: <https://rjp.pan.pl/?view=article&id=2099:opinia-rady-jezyka-polskiego-w-sprawie-wyrazen-w-ukrainie-do-ukrainy-i-na-ukrainie-na-ukraine&catid=98> (last access: 02.10.2023) [in Polish].

Дата надходження до редакції – 11.09.2023

Дата затвердження редакцією – 24.10.2023

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License.